

Motion till riksdagen 2013/14:U220

av Eva Flyborg (FP)

Internationellt arbete för att motverka våld mot kvinnor

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen ska arbeta för att alla FN:s medlemsländer ska anta och uppfylla resolution 1325 och resolution 1820.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att integrera ett genusperspektiv i all fredsfrämjande verksamhet.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige bör stödja den rekommendation som lämnades till FN:s säkerhetsråd hösten 2002 om att inrätta en internationell kommission om våld mot kvinnor.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att våldtagna kvinnor som blir utfrusna från samhället bör kunna få status som flyktingar precis som människor som förföljs för sin tro, politiska åsikt eller sexuella läggning.¹
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige bör arbeta för att systematiskt våldtagna kvinnor ska kunna kräva skadestånd av den stat som beordrat eller underlåtit att avstyra sådana övergrepp.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige i alla internationella insatser bör erbjuda stöd och rehabilitering på plats åt våldtagna kvinnor.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige bör arbeta för att fler kvinnor ska finnas med i Sveriges internationella styrkor.²
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att genusfrågor bör få ett större utrymme i utbildningen av insatsstyrkorna.²

Fel! Okänt namn på

¹ Yrkande 4 hänvisat till SfU.

² Yrkandena 7 och 8 hänvisade till FöU.

Motivering

Kriget är inte över med den sista kulan. För de många kvinnor som våldtas i kriget fortsätter helvetet, för många hela livet ut. Våldtäkt används allt oftare systematiskt som ett vapen i kris- och krigsdrabbade områden. Inte bara den drabbade kvinnan utan också hela hennes omgivning blir offer för de ofta bestialiska övergreppen. En av de allvarligaste formerna av våld mot kvinnor är sexuellt våld, där våldtäkt är den grövsta formen.

Fler och fler lyfter fram och arbetar aktivt mot dessa grova övergrep mot kvinnor i krigs- och krisområden. FN:s mångåriga goodwillambassadör skådespelerskan Angelina Jolie fick i våras G8-länderna att anta ett upprop där sexuellt våld och övergrepp i krigs- och krisområden i fortsättningen ska ses som grova brott mot mänskligheten.

Speciellt Storbritannien med premiärminister David Cameron och utrikesminister William Hague har tagit på sig ledartröjan i kampen mot sexuellt våld och övergrepp i dessa områden. Bland annat satsas 23 miljoner pund i detta viktiga arbete.

Våldtäkt som vapen

En våldtäkt är antingen den sker i fredstid eller under väpnad konflikt en kränkning av kvinnans integritet och mänskliga rättigheter. I samhällen där den sociala ordningen bygger på mannen som överordnad kvinnan blir angreppen även ett angrepp på mannen, hans kultur och på hans förmåga att försvara hem och familj, vilket förväntas av honom. Ämnet är känsligt på många sätt; de utsatta kvinnorna är oerhört sårbara och vill helst av allt glömma, samtidigt som de behöver få upprättelse. Världssamfundet behöver förmedla budskapet att vi inte ser mellan fingrarna på dessa krigsförbrytelser. Rättssystemet har svårigheter att hantera dessa frågor och beviskedjan är i många fall svår.

Situationen försvåras också av att samhället i stort – och där måste tyvärr också Sverige inkluderas – skuld- och skambelägger kvinnan, offret. Det är som om det i alla fall på något vis är hennes eget fel. Uttryck som ”Kvinnor som våldtas får skylla sig själva” hörs alltför ofta. Skammen är i alla fall hennes. Men låt oss slå fast: Att bli våldtagen är inte skamligt för offret, bara för förövaren!

Våldtäkter i krig har först nu kommit att betraktas som ett brott mot mänskligheten och är sedan 2002 uppfört som krigsbrott enligt Romstadgan för den internationella domstolen i Haag. Nu döms för första gången krigsförbrytare för systematisk våldtäkt i krig. Brotten begås främst i de inomstatliga konflikterna med avsikt att etniskt rensa folkgrupper. Så har skett i forna Jugoslavien och i många av de konflikter som plågar Afrika. Första gången massvåldtäkter uppmärksammades som vapen var i Bangladesh 1971.

År 2000 antog FN:s säkerhetsråd resolution 1325. Resolutionen gav den dåvarande generalsekreteraren Kofi Annan möjlighet att göra en studie om

Fel! Okänt namn på

kvinnor, fred och säkerhet. Rapporten som presenterades under hösten 2002 understryker att kvinnor och flickor betalar ett särskilt högt pris för väpnade konflikter och att kvinnor ska sättas i centrum för FN:s fredsbevarande aktiviteter. Rapporten sätter fokus på nödvändigheten av att kvinnor finns med i det fredsskapande arbetet, dvs. beslutsprocessen, fredsförhandlingar, nödhjälpsarbete, upprättande av flyktingläger m.m. Kvinnor stöder kvinnor och det görs bl.a. med närvaro i områdena.

Krigets konsekvenser drabbar framför allt civilbefolkningen. De flesta flyktingar, närmare bestämt 70 %, är kvinnor och barn. Systematiska våldtäkter är idag en krigföringsmetod. Satt i system utnyttjar man kvinnors särskilda utsatthet under kriget för att etniskt rensa områden och förnedra individen. Våldtäkterna har en långtgående verkan på samhället och dess återuppbyggnad. Hur läker man såren i ett samhälle där flickor och kvinnor kränkts i sitt människovärde och är både fysiskt och psykiskt märkta för livet av sina upplevelser? Hur påverkar det samhällen där pojkar växer upp med minnen av att ha tvingats se på när våldtäkterna utförts på deras syskon och mamma? Inte sällan förskjuts de våldtagna kvinnorna av sina familjer, särskilt om de gjorts gravida av sina förgripare.

För att något beskriva hur våldföringen fungerar ges här några exempel: Under kriget på Balkan inrättades särskilda våldtäktsläger på olika ställen i Bosnien där kvinnorna under dagarna lagade mat, städade etc. för att under nätterna våldtas och t.o.m. mördas. I förhör med kvinnorna har senare kunnat beläggas att massvåldtäkter användes som vapen och var beordrade. I Kongo går milisen från hus till hus, våldtar alla av kvinnokön, en del kvinnor förs bort för att våldtas även av andra. Från kriget i Bosnien rapporterades om 50 000 våldtäkter. Från Kirgizistan kan man ta upp de våldtäkter som begicks under Junihändelserna 2010. De har kommenterats av Kyrgyzstan Inquiry Commission (KIC) som leddes av Dr. Kimmo Kiljunen, som särskild representant för OSCE (Organization for Security and Co-operation in Europe) i Centralasien och på uppdrag av landets dåvarande president: ”Det sexuella och könsbaserade våldet som utfördes under händelserna förblir underrapporterat och i mycket stor utsträckning inte alls erkänt av myndigheterna ... I de få polisanmälda fallen har myndigheterna agerat olämpligt och obstruerande. KIC rapporterar om gängvåldtäkter. Flera sådana ägde rum i hemmen inför offrens familjer. Några kvinnor brändes till döds av gärningsmännen efter våldtäkterna.”

FN:s siffra från Rwanda är uppe i en halv miljon våldtäkter. Det är alldeles för lätt för oss i vår kultur att stanna vid att se våldtäkter mer som isolerade brott mot enskilda personer än att inse och förstå vidden av systematiserade våldtäkter för kris- och krigsdrabbade områden. Det är ett ohyggligt, effektivt vapen som söndertrasar hela samhällen och påverkar nationers återuppbyggnad. Våldtäkterna innebär att hela samhällen och kulturer våldtas.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) konstaterar att i dagsläget pågår samma systematiska förtryck av kvinnor och flickor i bl.a. Uganda, Sudan och Demokratiska Republiken Kongo. Enligt en studie från maj 2011, och som bygger på insamlad data från 2007, är det sexuella våldet i Kongo värre än vad de flesta, däribland FN, tidigare redovisat. Nästan femtio

kvinnor i fertil ålder våldtas varje timme. Mellan åren 2006 och 2007 våldtogs 400 000 kvinnor i det konflikthärjade landet.

Kvinnor i flyktingläger är särskilt utsatta för våldtäkt och övergrepp, visar flera studier. Ofta äger de rum då kvinnor lämnar flyktinglägren för att söka efter vatten och ved till hushållet. Detta fenomen är så vanligt förekommande att det till och med fått ett eget begrepp, "firewood rape".

Enligt en rapport från UNHCR (FN:s flyktingkommisariat) valde många kvinnor att tåga om de sexuella övergrepp och våldtäkter som de blivit utsatta för utanför de sudanesiska flyktinglägren i norra Tchad. Även då det kunde vara säkrare att bli eskorterade av män utanför flyktinglägren, valde kvinnorna ofta att gå ensamma. Då det var så tabu- och skuldbelagt att bli våldtagen ville de inte att det skulle finnas några vittnen. Allt enligt uppgifter från MSB.

Alltjämt finns svårigheten med attityderna kring dessa brott. Kvinnorna som utsätts har svårt att framträda. De har traumatiska upplevelser, många kan vara förskjutna från sina hem, de har ingen ekonomisk eller social möjlighet att starta ett nytt liv, de är märkta för livet. För kvinnor som lever i patriarkala kulturer kan ett vittnesmål vara detsamma som att sätta sig på de anklagades bänk. Detta innebär också svårigheter att få fram vittnesmål. Så länge vittnesmål saknas kommer ingen att kunna dömas för dessa brott.

I ett krigshärjat samhälle är förutsättningarna för att kunna hantera de hälsomässiga konsekvenserna mycket begränsade. Sverige och svenska medborgare stöder på många olika sätt fredsprocesserna i olika konfliktområden, men programmen har inriktningen barn och utbildning, mat och sjukvård, och det saknas ett större grepp om de nödvändiga programmen för att stödja kvinnorna i återuppbyggandet av deras liv. Det har också stor påverkan på återuppbyggnaden av nationen. I Kvinna till kvinnas rapport War is not over with the last bullet redovisas att 96 % av kvinnorna känner att de är utlämnade av sina regeringar och inte får någon hjälp att hantera sina problem efter kriget.

Genusperspektivet i FN

FN:s säkerhetsråd antog år 2000 resolution 1325, i vilken slås fast att genusperspektivet ska beaktas i all fredsfrämjande verksamhet. Bland annat diskuteras möjligheten att integrera ett genusperspektiv i mandaten för de fredsbevarande operationerna, att tillsätta en genusrådgivare inom DPKO och att etablera genuskontor i fältmissionerna. Ansträngningar görs nu för att engagera kvinnor i den fredsfrämjande och samhällsbyggande verksamheten på alla nivåer. En grundförutsättning för att lyckas med återuppbyggnaden av det civila samhället är att även kvinnor är delaktiga i processen.

Margot Wallström blev i januari 2010 utnämnd av generalsekreterare Ban Ki-Moon till FN:s första särskilda representant att genomföra FN-resolutionen 1820 om sexuellt våld i krigsdrabbade områden. När Wallström den 14 oktober samma år återrapporterade till säkerhetsrådet rörande sitt uppdrag i Kongo-Kinshasa framförde hon skarp kritik och anklagade rege-

Fel! Okänt namn på

ringstrupperna FARDC för att systematiskt ha våldtagit hundratals personer i Walikale-regionen.

I Europaparlamentets resolution om kvinnors deltagande i fredlig lösning av konflikter (2000/2025 [INI]) är utgångspunkten att alla analyser och politiska åtgärder rörande konflikter hittills har varit ”könsrollsblinda”. Politiker, beslutsfattare och experter har antagit att könsrollsfrågor inte varit relevanta för detta politikområde. Kvinnor förekommer sällan i officiella initiativ som syftar till att lösa konflikter och deltar i allmänhet inte vid beslut om prioriteringar i fredsprocesser. I parlamentets resolution föreslås därför bl.a. att en genusanalys ska utgöra ett automatiskt inslag i planeringen och i genomförandet av externa interventioner i konfliktsituationer och i återuppbyggnaden efter konflikter. Detta skulle säkerställa att kvinnor, som ofta har en central roll i återuppbyggnaden av krigshärjade samhällen, inte marginaliseras ytterligare vid interventioner.

Jag initierade en hearing i riksdagen hösten 2011 tillsammans med Margot Wallström och Sveriges ÖB Sverker Göransson som handlade om dessa frågor. Med stor uppslutning och engagemang från såväl panel som åhörare. I Sverige finns både kunskap och engagemang att vara ledande i att driva dessa viktiga frågor.

Fler kvinnor i internationell tjänst

De positiva effekterna av kvinnors ledarskap och kvinnors deltagande i fredsbevarande styrkor manar enligt betänkandet till ökad nominering och rekrytering av kvinnor till internationella diplomatiska befattningar inom området fred och säkerhet. Kvinnor i den fredsbevarande styrkan kan utgöra en förebild för kvinnor i konfliktområden och inspirera till deltagande i återuppbyggnad, i synnerhet demokratiuppbyggnad och ekonomisk utveckling. Närvaron av kvinnor i den fredsbevarande styrkan i Sydafrika lyfts fram som ett exempel och som avgörande orsak till kvinnors ökade politiska deltagande.

Vad kan vi i Sverige göra?

Världens kvinnor och män måste gemensamt ta avstånd ifrån de avskyvärda krigsförbrytelser som riktas mot civila kvinnor och flickor i krig runtom i världen. Resolution 1325 och 1820 får inte bli enbart en läpparnas bekännelse. Därför måste vi verka för ett antal konkreta åtgärder.

Vi måste öka de svenska insatserna för att sätta press på att regeringar lever upp till det skydd för kvinnor och barn i krig som FN:s resolution 1325 ställer krav på samt att länder i enlighet med resolutionen ger kvinnorna en större plats i återuppbyggnadsarbetet efter ett krig.

Den uppföljande rapport som bl.a. Elisabeth Rehn lade fram till FN:s säkerhetsråd hösten 2002, där man kräver inrättandet av en ny internationell kommission mot våld mot kvinnor, måste få Sveriges stöd.

Fel! Okänt namn på

Då våldtagna kvinnor ofta blir utfrusna från samhället bör de kunna få status som flyktingar precis som människor som förföljs för sin tro, politiska åsikt eller sexuella läggning.

Om det kan bevisas att våldtäkter begåtts systematiskt som en del av krigföringen bör våldtagna kvinnor också kunna få skadestånd från den krigförande staten. Sverige bör i alla internationella insatser erbjuda stöd och rehabilitering åt våldtagna kvinnor. Sverige bör också arbeta för att fler kvinnor ska finnas med i de internationella insatsstyrkor vi skickar.

Utbildningen av dem som ska iväg bör också förbättras ytterligare när det gäller respekten för kvinnor och förståelsen för vad kvinnor och barn kan råka ut för. Att köpa sexuella tjänster är förbjudet i svensk lag. Det måste vara en viktig uppgift att se till att de svenska soldater som deltar i internationell tjänst får en gedigen information även inom detta område.

Sverige har varit ledande och ska vara fortsatt ledande när det gäller avståndstagande och åtgärder mot våld mot kvinnor och flickor i krig. Därmed måste det också avsättas erforderliga resurser så att detta kan ske. Skall man få förändring till stånd måste man satsa. Både tid, pengar och engagemang.

Sverige har en nationell handlingsplan för att genomföra resolution 1325. Det är ett strategiskt dokument som spänner över flera politikområden och myndigheter. Nuvarande handlingsplan gäller t.o.m. 2015 och måste därefter ersättas. För att regeringen ska kunna uppfylla sina ambitioner vad gäller kvinnor, fred och säkerhet måste handlingsplanen stärkas på flera sätt.

Stockholm den 2 oktober 2013

Eva Flyborg (FP)